

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์

การวิเคราะห์สำนวนโวหารเชิงมโนทัศน์ในตำนานของล้านนา

ผู้เขียน

นางสาวพวงผกา หลักเมือง

ปริญญา

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การสอนภาษาไทย)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์สมร

เจนจิระ

ประธานกรรมการ

รองศาสตราจารย์อรุณรัตน์

วิเชียรเจียว

กรรมการ

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อวิเคราะห์รูปแบบ โครงสร้าง ความหมาย น้ำเสียง บทบาทหน้าที่และมโนทัศน์ของสำนวนโวหารในตำนานของล้านนา ที่สะท้อนแนวคิดทางสังคมของชาวล้านนาจากตำนาน ๑๐๐ เรื่อง พบสำนวนโวหารในตำนานของล้านนาทั้งหมด จำนวน ๑๒๒ สำนวน ไม่นับรวมสำนวนที่ปรากฏซ้ำ ในตำนานของล้านนา ๒๖ เรื่อง ผลการวิจัยพบว่า

๑. การวิเคราะห์โครงสร้างของสำนวนโวหารในตำนานของล้านนาพบว่า โครงสร้างของสำนวนโวหารแบ่งได้ ๓ ประเภท คือ สำนวนโวหารที่มีโครงสร้างเป็นคือ เป็นคำ กลุ่มคำ และประโยค ในด้านรูปแบบของสำนวนโวหารมีรูปแบบเป็นพยางค์ตั้งแต่ 2 พยางค์ขึ้นไป มี 2 ลักษณะ คือ สัมผัสคล้องจองกันและไม่สัมผัสคล้องจองกัน ส่วนความหมายของสำนวนโวหารพบว่ามีความหมาย 2 ประเภท คือ ความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปจากความหมายตามรูปศัพท์ทั้งหมด และความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปจากความหมายตามรูปศัพท์เพียงบางส่วน น้ำเสียงของผู้เขียนตำนานบ่งบอกเจตนาในการสื่อสารผ่านสำนวนโวหารที่ปรากฏในตำนานของล้านนา พบน้ำเสียงหรือเจตนาของผู้เขียนจากสำนวนโวหารที่ปรากฏในตำนานของล้านนาทั้งหมด ๑๒ น้ำเสียง ได้แก่ น้ำเสียงโอ้อวด น้ำเสียงเน้นย้ำความสำคัญของชาติกำเนิด น้ำเสียงสั่งสอนเพื่อให้ปฏิบัติตาม น้ำเสียงยกย่องชื่นชม น้ำเสียงเสียดสีประชดประชัน น้ำเสียงตำหนิ น้ำเสียงเสียดาย น้ำเสียงสงสารเห็นใจ น้ำเสียงตักเตือน น้ำเสียงปลื้มปิติ น้ำเสียงเปรียบเปรยให้คิด และน้ำเสียงวิตกกังวล

๒. การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของสำนวนโวหารในด้านานของล้านนา พบว่ามีบทบาทหน้าที่ที่ขยายความหมายของบุคคล เหตุการณ์ในด้านาน เน้นย้ำความสำคัญของบุคคล เหตุการณ์ในด้านาน สรุปรูปเหตุการณ์หรือเป็นตัวแทนของเหตุการณ์ในด้านาน บอกความสัมพันธ์ของเหตุและผล และ สร้างภาพทางความคิดระหว่างผู้แต่งด้านาน ผู้อ่านด้านานและผู้ฟังด้านาน ทั้งนี้พบว่าการใช้สำนวนโวหารในด้านานของล้านนาช่วยเสริมความให้เนื้อหาของด้านานมีความชัดเจน น่าสนใจ และตรงกับจุดประสงค์ของผู้เขียนด้านานที่ต้องการสื่อ

๓. การวิเคราะห์สำนวนโวหารเชิงมโนทัศน์ พบว่า สำนวนโวหารเชิงมโนทัศน์ในด้านานของล้านนา สะท้อนมโนทัศน์ทั้งหมด ๘ มโนทัศน์ ได้แก่ (๑) มโนทัศน์ที่สะท้อนสภาพบ้านเมืองในยามสงบสุข ในยามศึกสงคราม ในยามที่บ้านเมืองเสื่อมและในยามที่บูรณะฟื้นฟู (๒) มโนทัศน์ที่สะท้อนค่านิยมในสังคม เรื่องความกล้าหาญในยามศึกสงคราม ความสามัคคี การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม ความอ่อนน้อมถ่อมตนและการเคารพผู้อื่น ความกตัญญู การปฏิบัติตามจารีตประเพณี การนับจำนวนและการวัดระยะทาง (๓) มโนทัศน์ที่สะท้อนเรื่องชาติกำเนิด(๔) มโนทัศน์ที่สะท้อนเรื่องคุณสมบัติของกษัตริย์ (๕) มโนทัศน์ที่สะท้อนเรื่องผู้หญิงในสังคม (๖) มโนทัศน์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของคนในสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้อง ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน ความสัมพันธ์ระหว่างนายกับบ่าว ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองกับเมือง(๗) มโนทัศน์ที่สะท้อนเรื่องความเชื่อในพุทธศาสนา ได้แก่ ความเชื่อเรื่องเคราะห์ ความเชื่อเรื่องกรรม ความเชื่อเรื่องบุญวาสนาและความเชื่อเรื่องกสิยุกหรือยุคแห่งความเสื่อมทางศีลธรรม และ (๘) มโนทัศน์ที่สะท้อนสภาพจิตใจของคนในสังคม ได้แก่ สภาพจิตใจที่มีความสุข และสภาพจิตใจที่มีความทุกข์

Thesis Title	Conceptual Analysis of Idioms in Lan Na Legends		
Author	Miss Phuangphaka Lackmuang		
Degree	Master of Education (Teaching Thai)		
Thesis Advisory Committee	Assoc. Prof. Samorn	Janjija	Chairperson
	Assoc. Prof. Aroonrut	Wichienkeoo	Member

ABSTRACT

This research was to analyze the form, structure, meaning, expressive tone, function, and concept of idioms in Lan Na legends which reflected social values held by Lan Na people. From the 100 legends, 122 idioms were found excluding those repeatedly appeared in 26 legends. The findings reveal that:

From the analysis of the idioms' structure, it was found that there were three types of structures – word, phrase, and sentence. The idioms with more than two syllables came in two forms – those with and without rhyme. Regarding their meaning, there were two types of signification – those with completely different meaning from the words and those with meaning that partly differed from the words. The expressive tone of the idioms was designed by their creator to signify their intention to communicate the message through the idioms. There were 12 tones found in these idioms. They were the tones of showing off, stressing the significance of birth origin, ordering for compliance, complementing, cynics, critics, feeling sorry for the lost opportunity, sympathy, warning, appreciation, metaphoric comment, and anxiety.

In analyzing the function of the idioms, it was found that the idioms used in Lan Na legends had the functions of elaborating the characters or episodes in the legends, stressing the importance of the characters and episodes in the legends, linking cause and effect, and communicating mental images between the creators of the legends and those who read and

listened to them. The use of idiom in the legends helped clarify the content, make it more interesting, and fit the legend writer's intention to communicate.

In conceptually analyzing the idioms, it was found that there were 8 concepts embedded in the idioms appeared in Lan Na legends: (1) the concept reflecting various societal conditions – during peace, war, deteriorating, and reconstructing; (2) the concept reflecting social values such as bravery during the war, unity and care for one another, humbleness and respecting the others, gratitude, complying to the mores and traditions, and counting and distance estimation; (3) the concept reflecting birth origin; (4) the concept reflecting the desirable king's characteristics; (5) the concept reflecting women in the society; (6) the concepts reflecting social relationship, kinship, friendship, master and servant relationship, and town-to-town relationship; (7) the concept reflecting Buddhist beliefs such as the law of karma, belief in merit and fortune, and the belief in the wreck as the impact of morality deterioration; and (8) the concept reflecting mental condition of the people in the society such as happiness or suffering.